

«оптимізацію відносин між компаніями і клієнтами» та як «максимілізацію рівня задоволення їхніх потреб» [3].

У театральній сфері українському керівникові необхідно навчитися вести широку громадську діяльність та виділяти на це кошти, треба брати участь у благодійних акціях, допомагати новоствореним колективам (експериментальним, студентським театрам, студіям тощо), що практикується в Сполучених Штатах Америки.

Отже, спираючись на особистий та зарубіжний досвід, для кожної театральної організації необхідно впровадити свій підхід до матеріального забезпечення діяльності театрів. Проте, як відомо, в усіх запозиченнях треба дуже обережно ставитися до впровадження їх у наших умовах, бо специфічні особливості цих заходів інколи абсолютно недоцільні в іншому середовищі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Безгін І.Д. Мистецтво і ринок: Нариси /Ігор Дмитрович Безгін. – К.: ВВП Компас, 2005. – 544 с.
2. Бендлер Дж. Інтерв'ю з Кері Перлофф /Джордж Бендлер // Мистецтво в Америці. – 2007. – №3. – С. 30-31.
3. Кольбер Франсуа та ін. Маркетинг у сфері культури і мистецтва /Франсуа Кольбер, Жак Нантель, Сюзан Білодо, Дж. Деніс Річ. [Пер. з англ. за наук. ред. І.Д. Безгіна]. – Львів: Кальварія. – 2004. – 240 с.
4. Ленглі С. Театральний менеджмент і продюсерство: Американський досвід /Стивен Ленглі. [Пер. з англ. за ред. І.Д. Безгіна]. – К.: ВВП Компас, 2000. – 640 с.
5. Mutz J. and Murray K. Fundraising for Dummies /John Mutz and Katherine Murray. – New York: Wiley Publishing, Inc., 2000. – 347 s.

УДК 37:792.028

В.О. БОГАТИРЬОВ

ІДЕЇ ЛЕСЯ КУРБАСА ТА ТРАДИЦІЇ ВИХОВАННЯ АКТОРА В УКРАЇНСЬКІЙ ТЕАТРАЛЬНІЙ ШКОЛІ

У статті висвітлено розвиток традицій сценічної школи корифеїв українського театру у творчій та педагогічній діяльності Леся Курбаса, зроблено акцент на його новаторські пошуки у створенні системи фахового навчання режисера і актора, які продовжуються в сучасній театральній педагогіці.

Ключові слова: театр, педагогіка, актор, режисура, творчість.

В.О. БОГАТЫРЕВ

ИДЕИ ЛЕСЯ КУРБАСА И ТРАДИЦИИ ВОСПИТАНИЯ АКТЕРА В УКРАИНСКОЙ ТЕАТРАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

В статье рассмотрено развитие традиций сценической школы корифеев украинского театра в творческой и педагогической деятельности Леся Курбаса, сделано акцент на его новаторские поиски в создании системы профессионального обучения режиссера и актера, которые продолжаются в современной театральной педагогике.

Ключевые слова: театр, педагогика, актер, режиссура, творчество.

IDEAS OF LES KURBAS AND TRADITIONS OF ACTING EDUCATION IN UKRAINIAN THEATRE SCHOOL

In the article examined the development of traditions of old stage Ukrainian theatre school in creational and pedagogical activity of Les Kurbas, his new searches in foundation of professional actor and director education is continued in modern theatre pedagogic.

Key words: *theatre, pedagogic, actor, director, creation.*

Постійний пошук нових методів виховання актора – митця сцени, впровадження в навчальний процес новітніх технологій – це об'єктивна вимога часу, оскільки театральне мистецтво для свого розвитку потребує прогнозування основних тенденцій суспільного соціокультурного прогресу. Театральна школа вже сьогодні готує митця, який буде потрібен театру через 4-5 років. Такий актор і режисер повинен бути сучасним не лише зараз, а й у майбутньому вміти відгукуватись на потреби суспільства та мистецтва театру.

Для професії актора особливої ваги набуває вміння відчувати особливості індивідуальної манери автора, стилю епохи, ознак часу та мистецького напрямку. Досконале володіння зовнішньою та внутрішньою акторською технікою – це умова потрібності актора, його зайнятості у репертуарі, відповідності його фахової підготовки сучасним вимогам театральної режисури та готовності до творчого експерименту.

Режисура майбутнього – це перш за все співзвучна часові світоглядна та ідейна позиція, відповідні естетичні ідеали, досконале володіння технологією режисерського мистецтва, постановочними виразними засобами та відчуття потреб глядача і вміння прогностично їх формувати. Режисер повинен уміти спілкуватись з різноманітними за стилем авторами, з різножанровою драматургією, вирішувати її у сучасній манері, доступній та зрозумілій глядачам.

Якщо педагог, який виховує митця сцени, зупиняється на шляху свого професійного вдосконалення, то, за влучним виразом Ю.Бобошка, «цей смолоскип, переданий з рук у руки, дещо чадить і відгонить віджилим шаблоном» [15, с. 51]. Смолоскип сценічних традицій перейняли від корифеїв українського та російського театру сучасні вихователі майбутніх акторів і режисерів.

М.Щепкін, М.Заньковецька, П.Саксаганський, М.Кропивницький, І.Карпенко-Карий та інші діячі української сцени сформували основні засади виховання актора українського національного театру, розробили методики акторської школи. Не можна залишити без уваги також вплив К.Станіславського на українську театральну школу, так само, як і на процеси виховання діячів театру в усьому світі. Відкриття Станіславським на початку ХХ сторіччя свідомих шляхів до підсвідомого в мистецтві актора неминуче вплинуло на розвиток та вдосконалення методик виховання актора. В.Неллі, Г.Юра, Д.Алексідзе, М.Хохлов, В.Карасьов та інші відомі театральні педагоги не лише перенесли досягнення російської професійної театральної школи на національний ґрунт, а й віднайшли можливості розвивати її та вдосконалювати у своїй практичній діяльності в українській школі виховання актора. За аналогією зі школами-студіями МХАТУ, учні Станіславського – Є.Вахтангов, В.Мейєрхольд, О.Таїров та інші – кожен по-своєму шукали шляхи розвитку ідей вчителя. Так, в умовах студійної роботи був створений фантастичний реалізм Вахтангова, біомеханіка Мейєрхольда та інші знахідки в галузі акторського мистецтва та театральної педагогіки. Розроблені учнями К.Станіславського методи виховання актора драматичного театру ставали надбанням інших театральних шкіл.

Продовжувачі вчення К.Станіславського – М.Кнебель, Ю.Завадський, М.Чехов, М.Горчаков, М.Кедров, А.Попов та інші – кожен по-своєму розвивали і доповнювали методики виховання актора і режисера в театральній школі. Особливу увагу українські

театральні педагоги приділяють творчій спадщині Л.Курбаса, яка одночасно з системою розроблялась в Україні на хвилі експерименту та революційного творення нового світу.

Засновник новаторського Молодого театру (1917–1919), Київського драматичного театру (1920–1921), мистецького об'єднання «Березіль» (1922-1935) Лесь Курбас кардинально змінив вигляд української сцени, наповнив її розмаїттям ідей і форм, підніс на якісно новий рівень. З ім'ям Курбаса пов'язане не тільки створення режисерського театру в Україні, але й власної концепції сценічного мистецтва, власної акторської та режисерської школи. О.Курбас був людиною для свого часу надзвичайно освіченою, європейського спрямування, він не мав перед очима зразків мхатівських вистав, а творив власний театр, театр революційної доби, у гострій полеміці з традиційним театром, що тяжів до життєподібних, життєвідтворювальних форм. Він творив свій театр на революційних новаторських засадах у колі соратників А.Бучми, Н.Ужвій, В.Василька, Б.Тягна, В.Чистякової, М.Герещенка та інших. Він створював актора нової доби – актора театру акцентованого впливу і акцентованого вияву [7]. Його методики розроблялись в унікальних умовах лабораторії-майстерні мистецького об'єднання «БЕРЕЗІЛЬ», яке фактично було прообразом професійної театральної школи.

О.Курбас заснував у Києві театральну майстерню (студію) «Березіль» у березні 1922 року. До складу мистецького об'єднання «Березіль» входило 5 театральних майстерень, 2 із них – на периферії: у Білій Церкві та Борисполі. Поруч з майстернями працювало біля 10 станцій (комісій), які розробляли багато проблем, пов'язаних із мистецтвом нового театру.

4 березня 1923 року Лесь Курбас заснував першу на Україні режисерську лабораторію. До складу першого набору цієї лабораторії ввійшли: В.Василько, Й.Шевченко, С.Бондарчук, В.Затворницький, Г.Ігнатович, Ф.Лопатинський і П.Долина.

О.Сердюк згадував, що йому багато доводилося бувати разом із Курбасом, і ніколи він не чув від нього чогось зневажливого на адресу корифеїв і класичного репертуару. Ще про одну прекрасну традицію, перейняту від корифеїв і утверджену Курбасом, часто згадують театральні діячі-соратники видатного режисера і педагога. Це культура мови, що є ознакою культури актора, рівнем культури театрального колективу в цілому. Є такий термін – «акторський принос», коли актор після, так би мовити, офіційної проби або залишається в театрі і працює «понаднормово», або вдома щось доробляє в ролі, знаходить і другого дня «приносить» режисерові результат своєї творчості. Курбас вимагав саме такої, самостійної роботи.

Курбас, організовуючи «Березіль», створив цілий ряд молодіжних експериментальних студій, так званих майстерень, які в майбутньому мали вирости в повноцінні театри. Він мав у своїх майстернях до 200 учнів. Педагогічний аспект мистецької програми «Березоля» передбачав формування режисерської та акторської шкіл, які виходили не з потреб «прецеденту», а прагнули стракувати і систематизувати різноманітний досвід, в тому числі й досвід інших шкіл і напрямків. Центральний мотив цієї діяльності через спільну для всіх систему навчання (акторів, режисерів, сценографів) – утворити духовне й естетичне тло для єдиної мистецької школи.

Програмні засади підготовки режисерів реалізувалися в ідеї інституту на виробництві (за виразом М.Верхацького) через максимально можливе зближення навчального та виробничого процесів.

Структурне оформлення практики виховання режисерів ставало більш складним і довершеним. Достатньо дослідити діяльність режлабу (режштабу) – творчого організму спеціально створеного для здійснення трьох завдань:

- бути інтелектуальною базою для підготовки мистецького продукту (вистави);
- бути органом, що керує діяльністю всіх ланок МОБу (станціями, комісіями, лабораторіями);
- бути центром теоретичного осмислення й узагальнення досвіду, ланкою що створює словник театральних термінів (фактично визнання критеріїв).

Тут водночас організовувалася педагогічна, журналістська, популяризаторська та літературна діяльність молодих режисерів.

Результат такої титанічної педагогічної праці О.Курбаса та його сподвижників – чотири випуски потужного гурту українських режисерів, перше здійснення ідеї виховання режисера на виробництві з опорою на виключно потужну інтелектуальну, творчу, духовну базу [4, с. 9-11].

Тоді ж виокремлюються методики виховання акторів та режисерів. Підвалини акторської майстерності в театральній школі Леся Курбаса закладалися двома основними шляхами. Перший – гранична локалізація окремих складових професійної вправності і праця над їхнім вдосконаленням: робота численних станцій, комісій, лабораторій приміром слова, голосу, хореографії тощо. Другий – засвоєння різних технологій праці над роллю та експериментальні засоби аналізу та синтезу самої природи акторської творчості (передусім заняття з так званої практики сцени). Саме у цьому напрямку відбувався найбільш плідний розвиток традиційних методик виховання актора та його професійного навчання.

Результат такого творчого розвитку традиційних методик – радикальне професійне переозброєння акторів березільської школи. Особливо акцентувалася робота, спрямована на зміцнення інтелектуальних підвалин творчості. У процесі навчання акторської майстерності постійно йшла боротьба з неконтрольованою рефлексією: зберігаючи емоційність виконання, актор повинен був відмовитись від традиційної гри «нутром».

Курбас не виступав руйнівником кращих традицій корифеїв. Навпаки, як митець він цінував їх. Він завжди пам'ятав про набутки корифеїв і неодноразово наголошував на цьому у пресі, на лекціях для акторів і режисерів, під час диспутів, спрямованих проти рутини й застою в мистецтві. Лесь Курбас був режисером-реформатором. Він зумів у важкий революційний час вистояти, творити нове, українське і підтримувати та берегти старі, кращі традиції театру корифеїв, під впливом яких він зростав.

Система виховання акторів О.Курбаса складається з цілого ряду законів: закон мотивації, закони перспективи, закон сприймання світу, закон фіксації, закон послідовності діяння, закон ритмічності, закон контрастів, світлотіні тощо. На жаль, обсяг статті не дозволяє детально зупинитись на кожному з названих законів, але слід зауважити, що ці закони є прямим результатом розвитку та вдосконалення відомих на той час традиційних методів виховання актора. В режисурі Курбаса є багато спільного з пошуками Станіславського, Мейєрхольда, Вахтангова, Таїрова, Рейнгарта, Крега та інших. Цінність Курбасової практики полягає саме в передбаченні, якщо навіть це були помилки й проби, які потім лягли в основу режисерського театру ХХ століття.

Олександр Степанович Курбас був не лише талановитим постановником вистав, режисером-філософом, але й педагогом. Він створив школу театральної майстерності, яка відіграла дуже велику роль у дальшому розвитку театру. Виховав для України величезну плеяду першорядних режисерів і акторів, серед яких М.Крушельницький, А.Бучма, Р.Нещадименко, В.Василько, Г.Ігнатович, Б.Тягно, В.Скляренко, Л.Геккебуш, Л.Болобан, І.Мар'яненко, Я.Бортник, О.Сердюк, С.Федорцева, М.Верхацький, Д.Антонович, В.Чистякова та багато інших, які увійшли в історію українського театру, створили вистави й образи, що належать до золотого фонду української культури. Це була справжня мистецька школа.

Лесь Курбас на ниві української театральної культури переосмислив досвід своїх попередників і сучасників, використав елементи реалістичної акторської школи та поетично умовної режисури. Традиційні методи виховання актора та роботи над роллю дали поштовх умовно реалістичному напрямку тодішнього українського театру. Він виховав численну кількість учнів, які вважали, що він розвивав кращі традиції театру корифеїв, своєю творчістю тяжів до Станіславського, до пошуків Євгена Вахтангова та інших митців того складного періоду. Та разом із тим Лесь Курбас створив свій неповторний театр. Уже перші його постановки «Царя Едіпа» та «Горе брехунів» дали можливість вбачати багатогранність його режисерсько-новаторських замислів і широту розмаху. Театрові прямих життєвих відповідей Курбас протиставив зовсім іншу систему сценічних умовностей, яку назвав системою образного «перетворення». Не мистецтво у формах життя, а життя у формах мистецтва – ось що стало основною засадою його театру, театру широких філософських

узагальнень, який у самобутньому українському варіанті виразив найважливіші естетичні тенденції й пошуки, властиві європейській театральній культурі ХХ століття.

Микола Йосипенко свого часу, характеризуючи діяльність театру Леся Курбаса, писав, що Курбас проводив організовану й надихаючу студійну роботу, яка виховала для сучасного театру цілу плеяду видатних майстрів. Лесь Курбас запропонував творчу дисципліну, «запальний ентузіазм і віру у нове мистецтво майбутнього». Він знаходив мужність у подоланні труднощів і винахідливість у формуванні вистав. Молодий театр мав магнетичний вплив на працівників сцени взагалі, закликаючи їх до подолання віджилих, шкідливих традицій, до творчого пошуку.

За весь час існування Молодого театру режисери зробили лише п'ятнадцять постановок, але настільки оригінальне явище – цей театр – на тлі української театральної культури, так різко він свого часу порвав із традиціями, такі сильні поштовхи дав до життя і подальшого розвитку театру в Україні, що вся його робота вимагає спеціальних досліджень і широкої історичної оцінки.

Творча спадщина Леся Курбаса поволі повертається до нас. З'явилась значна частина спогадів і статей, які належать колишнім молодотеатрівцям і березильцям, учням і соратникам реформатора національного театру. Грунтовні розвідки, присвячені його творчості, опублікували В.Василько, М.Верхацький, Х.Водяний, О.Комішин, Р.Скалій, Ю.Бобошко, Н.Кузякіна, Н.Корнієнко та ін. Видавництво «Дніпро» 1988 року випустило однотомник мистецької спадщини Курбаса, в якому вміщено різні її жанри, режисерські щоденники і філософсько-театрознавча естетика, цикли лекцій з режисури та практики сцени, маніфести, виступи в періодиці 20-х років, стенограми бесід та інтерв'ю, переклади й драматичні твори. Видобуто з архівів і систематизовано величезний матеріал, опублікування якого засвідчує повернення доробку видатного майстра. Це означає, нарешті, практичне відновлення основоположних підвалин будівництва української національної культури[5; 7].

Зусиллями багатьох вчених, театрознавців, майстрів сцени та театральної педагогіки зроблено чимало у вивченні творчої та педагогічної спадщини Л.Курбаса, його шляху у мистецтві та ідей виховання актора й режисера. Але практичне освоєння та реалізація величезного доробку, ідейно-естетичного змісту творчої діяльності Леся Курбаса потребує ще детальнішого вивчення, масштабнішого й більш поглибленого, ніж це було досі.

Розвиток і оновлення традиційних методик виховання актора в театральній школі відбувається постійно і щоденно. Не лише маститі педагоги з вченими та почесними званнями, з великим досвідом творчої та педагогічної роботи, а й молоді актори і режисери, викладачі майстерності актора і режисури, сценічної мови та інших спеціальних дисциплін у своїй практичній діяльності творчо використовують ідеї Л.Курбаса у фаховому навчанні актора. Проблема з точки зору педагогічної науки вирішується емпіричним шляхом і потребує серйозного дослідження, розробки конкретних методик, вивчення та узагальнення практичного досвіду реалізації ідей видатного українського режисера та творчої спадщини інших відомих діячів театального мистецтва, а також наших сучасників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Акторська майстерність корифеїв. Збірник статей/ Упоряд.: І.Волошина. – К.: Мистецтво, 1973. – 184 с.
2. Волицька І.В. Театральна юність Леся Курбаса: (проблема формування творчої особистості) / І.В. Волицька. – Львів: Ін-т народознавства НАН України, 1995. – 152 с.
3. Єрмакова Н. Лесь Курбас – театральний педагог / Н.Єрмакова // Проблеми театральної освіти в Україні: Матеріали наукової конференції [Голова ред.колегії: академік І.Д.Безгін]. – К.: ВВП «КОМПАС», 2003. – С. 9-11.
4. Корнієнко Н. Український театр у переддень третього тисячоліття. (Пошук картини світу. Ціннісні орієнтації. Мова. Прогноз) / Н.Корнієнко. – К.: Факт, 2000 – 160 с.
5. Курбас Лесь. Філософія театру / Лесь Курбас. [Упоряд. М.Лабінський]. – К.: Основи, 2001. – 917 с.
6. Олійник Л. До питання виховання акторів на першому курсі / Л.Олійник // Проблеми театральної освіти в Україні. Матеріали наукової конф. – К.: ВВП Компас, 2003. – 12-21.

7. Островерх О. Концепції просторової організації українського театру останньої чверті XIX – початку XX ст. /О.Островерх // Мистецтвознавство України: Зб. Наук. Пр. [Редкол.: А Чебикін та ін.]. – К.:СПД Кравчук В.К., 2003. – Вип. 3. – 338 с.
8. Петров В.А. Деякі коментарі до курсу «Режисура та майстерність актора» /В.Петров. – Челябінськ, ЧДІК, 1990. – 68 с.
9. Проблеми театральної освіти в Україні // Матеріали наукової конф. – К.: ВВП Компас, 2003. – 148 с.
10. Проблеми театральної педагогіки: лекції з курсу спец дисциплін. – Рівне: РДІК, 1993. – 65 с.
11. Проблеми фахової підготовки режисера: збірник текстів лекцій – Рівне, РДГУ, 2002. – 48 с.
12. Сахновський-Панкеев В.О. Драма і театр /В.Сахновський-Панкеев. – К.: Мистецтво, 1982.
13. Театральна культура: Респ.між від.наук.зб. [Редкол.: Пилипчук Р.Я. та ін.]. – К.: Мистецтво, 1981. – Вип. 7. – 126 с.

УДК 792.02 (477) (470+571)

Т.Р. ОСАДЧУК

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ КОНФЕРАНСЬЄ (НА ПРИКЛАДІ ДОСВІДУ ВЕЛИКИХ МАЙСТРІВ КОНФЕРАНСУ)

У статті висвітлено питання щодо формування творчої особистості конференсьє в акторській майстерності. Через призму розкриття його природи, змісту, дослідження розвитку на прикладі досвіду великих майстрів конференсу виявлено, що це мистецтво полягає в особливому вмінні актора переборювати бар'єр стандартного мислення, виховувати сміливість до створення чогось нового, формувати в собі бажання до винахідництва.

Ключові слова: конференсьє, актор, художнє мислення, артист естради, жанр, парний конференс.

Т.Р. ОСАДЧУК

ПУТИ ФОРМИРОВАНИЯ ТВОРЧЕСКОЙ ЛИЧНОСТИ КОНФЕРАНСЬЄ (НА ПРИМЕРЕ ОПЫТА БОЛЬШИХ МАСТЕРОВ КОНФЕРАНСА)

В статье рассмотрены вопросы формирования творческой личности конференсьє в актерском мастерстве. Через призму раскрытия его природы, содержания, исследования развития на примере опыта великих мастеров конференса выявлено, что это искусство заключается в особом умении актера преодолевать барьер стандартного мышления, воспитывать смелость к созданию чего-то нового, формировать в себе желание к изобретательству.

Ключевые слова: конференсьє, актер, художественное мышление, артист эстрады, жанр, парный конференс.

T.R. OSADCHUK

WAYS OF FORMING OF CREATIVE PERSONALITY COMPERE (ON EXAMPLE OF EXPERIENCE OF LARGE MASTERS OF COMPERING)

The article highlights the issues concerning the formation of creative personality compere in acting. Through the prism of disclosure of the nature, content and research experience of the example of the great masters konferans found that this art is an actor with ability to overcome the barrier of standard thinking, bring up the courage to create something new, to form a desire to invention.

Key words: compere, actor, artistic thinking, pop artist, genre, doubles konferans.